

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 7

15 Յուլիս 1897

ԿՈՍՏԱՆՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՀԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Պատշաճ ՍԷԻ Հատուկ թիւ 26

1897

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. Դամբանական ի Կ. Արքեպ. Ասյանեան. վ. վ.
2. Անկանոնական Աւետարանք .
3. Ծնունդը եւ Գիտութիւն. Նոր մեկնութիւն .
4. ՎԱՐԲ Ս. ՄՈՆԻԲԱՅԻ. ԶՈՎՋԱՆԵՍ Վ. ԱԲԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Ուրերորդ Տարի

ԹԻԻ 7

15 Յուլիս 1897

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ՏԻՏՂՈՍԱԽՈՐ ՀԵՐԱՊՈԼՍՈՑ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՆԻ ՊԱՏՐԻԱՐԺԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴ

Դ Ա Մ Բ Ա Ն Ա Կ Ա Ն (*)

Յիշատակ արդարոյ գովութեամբ.

Յիրաւի է մեր մեծ ջաւն ու սուղ, իրուացի այս տխրութիւնս հասարակաց, եւ արտասուք իսկ՝ որք կը շողան զանազան աչաց վրայ, վասն զի յանկարծակի եւ անդարձաբար բաժնուեցաւ մեզմէ ջանկարի ու կարեւոր արբազան անձ մը, երբ լի էինք յոյսերով զեռ վայելելու զինքն ընդ երկար . . . Եթէ մեր ազգային գերագոյն Հովուսպետն զրկուեցաւ մշտնջենաւորապէս ի յերկրի, յանձն հանդուցեալ Արհիապատիւ Ասլանեան Կարապետ Արքեպիսկոպոսի, Կաթողիկոսական եւ Պատրիարքական Փոխանորդի, իր օրտեռանցն եւ համաշունչ հոգեւոր եղբայրակցէն, որ ճանչցող եւ յարգող էր մեր Դիտապետին կարողութեանցն ու ջանից, եւ պատրաստ միշտ թեթեւեղեւ ըստ

(*) Առաջիկայ Դամբանական գրութեմ է տւթիւ յեղովարծ մահու Հանգուցեալ Արքեպիսկոպոսի (14/26 մայիս), եւ կը հրատարակուի ի յիշատակ քառասներորդ Ապրիլացին:

մասին անոր Գերերջանիկ Սրբութեան ծանր բեռնը, ուր եւ
երբ կոչէին զինքը պէտք մը՝ կամ զէպք, մեք ալ, ո՞վ Գերա-
պատիւ Վարդապետք եւ Յարդոյ Քահանայութիւն, մեք ալ՝ ա-
մենքնիս ի միասին՝ զրկուեցանք, աւանդ, առաքելաձան Հայրա-
պետէ մը եւ հոգեկից պաշտօնէէ մը սեղանոյն Աստուծոյ, որ
օրինակ էր ճշմարիտ եկեղեցականի, եւ յորդոր մեզ եւ խրա-
խոյս. եւ որբացանք մեր սիրելի եւ բարեպաշտ ժողովրդեան
հետ գորովազուծ հօրէ մը եւ սիրալիր բարեկամէ մը, ըստ
քրիստոնէական իսկական իմաստին. որ աղքատասէր եւ ողոր-
մած սիրտ մ'էր եւ միանգամայն խոնարհամիտ ու զգօն կա-
ռավարիչ։ Եւ ահա ըստ այսմ արդար են եւ իրաւացի մեր ցաւն
ու արտասուք, եւ յաւէտ սգալի մեզ համար հանգուցեալ Աս-
լանեան Արքեպիսկոպոսիս վաղահաս մահն ու վախճան, եւ
բաղմապատիկ գովեստից արժանի իւր վարքն ու կենսադրու-
թիւն։

Այո՛, հանգուցեալ Արհիպպատիւ Կարապետ Արքեպիսկո-
պոս Ասլանեան, տիտղոսաւոր Հերապօլոյ, Կաթողիկոսական եւ
Պատրիարքական Փոխանորդ, տիպար մ'էր սրբասուն եկեղե-
ցականի, հայր մ'էր գորովալից ու որդեսէր, նուիրեալ բոլորո-
վին ի սէր, յօգուտ եւ ի փրկութիւն հոգւոց մեր Հասարակու-
թեան, զոր իբր իւր հաւաքական ընտանիքն կը խնամէր ու կը
զգուէր. եւ այսպէս եղաւ միշտ, ուր եւ ինչ դործի որ սահ-
մանից զինքը Նախախնամութիւնն աստուածային ի ձեռն իւր
Առաջնորդաց, յորմէ հետէ օծեալ եւ ձօնեալ էր պաշտօնեայ
սեղանոյ Տեառն։ Կը սնուցանէր միշտ Աստուծոյ հօտը հոգեպա-
րար խօսիւքն եւ քարոզիւք, վարդապետութեամբ Փրկչին. կ'ա-
ղօթէր անդադար եւ բարեգործութեամբ կը լնոյր զայն. եւ ի
վեր քան զամենայն՝ իւր վարուց սրբութեամբն եւ հոգեշահ
կենցաղավարութեամբ կը լուսաւորէր եւ կը զօրացնէր ի հա-
ւատս Քրիստոսի։

Ի պատանեկութեան հասակի մտաւ Լիբանանու Կաթողի-
կոսական վանքին մէջ ի Զմմառ. ու զատիարակուեցաւ յեր-
կիւղ եւ ի սէրն Աստուծոյ, եւ արժանացաւ քահանայութեան
աստիճանի ի պատշաճ հասակի, ըստ իւր ներքին եւ արտաքին
կատարելութեանց։ Նշանաւոր հանդիսացաւ իր ընկերաց մէջ
զանազան ճարեմասնութեամբք։ Իւր Առաջնորդներէն զրկուելով
ի Պէրութ, Յիսուսեան կրօնաւորաց վանքն, կատարելագործե-

լու համար իր Աստուածաբանական ուսմունքն եւ այլ կարեւոր գիտութիւնները իւր վիճակին, գիտցաւ ըստ ամենայնի օգտակար ընել իրեն այն իմաստուն եւ պատկառելի ընկերութեան ձիրքերն ու հաղորդակցութիւնը, Առաւ գրոշմեց սրտին մէջ այն աստուածալառ ոգւոյ կնիքը, որ բոլոր կենացն ընթացքին մէջ միշտ կը յոլար, եւ հետզհետէ պայծառագոյն եւս կը ճառագայթէր իր վրայ, Բոլորովին Աստուծոյ նուիրեալ անձի մը կնիքն էր այն, կայծակն սիրոյն Աստուծոյ եւ ընկերին, զոր արծարծեց եւ բորբոքեցուց սրտին մէջ, եւ այնու վառեց յուրտ եւ հովացեալ հոգիները իրենց կրօնական պարսուց մէջ. իսկ զգաստներն եւ եռանդնագոյնները եւս առաւել ջանաց բարձրացնել ի կատարելութիւն, Կենարարին սիրով մորմոքեցնելով զիրենք:

Քրիստոնէական նրբին՝ փափուկ՝ պարզ ու անապակ ճշմարտութիւնք, հանդերձ իրենց յափշտակիչ վսեմութեամբ եւ դերասքանչ խորութեամբ, նիւթ էին մեր հանգուցեալ Հայրապետին հիացմանցն ու խոկմանց, ինչպէս կ'երեւէր յայտնապէս իր քարոզատուութիւններէն, զորս կը քաղէր նախ յեռանդուն հոգւոյն, որ Ս. Գրովք սնեալ էր, եւ ապա յաստուածաբանաւ եւ ի նրբաճաշակ գաղղիական գրութեանց ժամանակիս, փափաքելով նիւթական ջերմեռանդութենէ աւելի, իսկական եւ հոգեկան աստուածաշնորհութեան հոգւով զգացնել հաւատացելոց սրտերը ըստ բանի մեր Փրկչին, թէ՛ «Պարտ է երկիր պազանել հոգւով եւ ճշմարտութեամբ»:

Այս մեծ եռանդնա, այս բոլորանուէր բորբոքումնս, որով արդիւնաւորեցաւ յԱտանա եւ ուրիշ այլ եւ այլ քաղաքներու մէջ, շատցնելով հետզհետէ քիչ ժամանակի մէջ Աստուծոյ այգւոյն հունձքը, իրբեւ ժիր մշակ գործելով միայնակ փոխանակ տանի եւ հարիւրի, այս անխոնջ ջանքս՝ կ'ըսեմ՝ եւ նախանձ վառացն Աստուծոյ եւ Ս. Եկեղեցւոյ, որոյ բաղդ ունեցաւ հանդիսատես եւ վկայ ըլլալու նաեւ մեր շահաստանն Կ. Պոլիս, յուղեալ ժամանակի մը մէջ, ի չինութիւն եւ ի մխիթարութիւն իւր ժողովրդեան, կարգեցին զինքը քիչ ատենէն Մեծաւոր եւ ժողովրդապետ Տիրամայր Ս. Աստուածածնի նուիրեալ Կաթողիկոսանիստ այս եկեղեցւոյս, Ընդարձակ եւ դժուարին էր ասպարէզն, բայց յարմար եւ համեմատական Հանգուցելոյս հոգեռանդն փափաքանաց, աշխատելու բոլոր ոգւով, յամենայն անձնէ, յամենայն մտաց, եւ յամենայն գորութենէ, ըստ պատուի-

րանին Աստուծոյ, առ սէր հօտին Քրիստոսի, կը վկայեն տեսողք եւ շատերն ականջալուր վկայք են իրեն աստուածարեալ ողոյն եւ զործունէութեան այն ժամանակ : Ինքն լիապէս զօրացեալ եւ մխիթարեալ վարդապետութեամբ Ս. Աւետարանի, կը մխիթարէր ու կը զմայլեցնէր իւր ունկնդիրները այնպէս՝ որ լսողք չէին կրնար բաժնուիլ իրմէ, եւ անդադար խուռն բազմութեամբ կը ղիմէին դարձեալ ի լուր իրեն յորդորանաց եւ հոգեշահ խօսից : Ոչ ոք իր հօտէն զուրկ մնաց այն ժամանակ Ասլանեան ժողովրդապետի հայրագութ խնամքէն, ամենուն ըստ պիտոյից կը մատակարարէր դեղ ու դարման հոգեւոր, կը վազէր յայցելութիւն հիւանդաց, օրերով՝ երբեմն շաբաթներով ամբողջ կը հսկէր մօտ ի մնարս մահճի հոգեվարաց, մեծատանց եւ աղքատաց, եւ մանաւանդ աղքատաց՝ առաւելագոյն խնամօք եւ գորովանօք, թեթեւցնելով իրենց վիճակին ծանրութիւնը, եւ անոնց նիւթական կարօտութեան ի նպաստ հայթայթելով նաեւ զրամ ի մնունդ եւ ի դարման մարմնաւոր :

Այսչափ մեծաջան աշխատութիւնք, այսպիսի զոհողութիւն, սոյնօրինակ ճշմարիտ եկեղեցականի հոգեռանդն տիպար եւ առաքինի օրինակք անկարելի էր թէ խուռնէին իր աստուածարեալ Հովուապետին աչքէն. անկարելի էր որ ճրագն լուսատու մնար կերպով մը գրուանի տակ, եւ ահա սոյն այս առաքելական ջանքն եւ քարոզութիւնք արժանի կ'ընէին զինքը քիչ ատենէն Եպիսկոպոսութեան Ատանայի թեմին ի Կիրիկիա, ի հաճութեամբ եւ հաւանութեամբ մեծի եւ վոքու :

Ի՞նչ մեծ ուրախութեան օր էր այն Ատանայի թեմին համար, այլ ընդհակառակն քանի՞ մեծ տխրութեան օր մեր քաղքին համար, երբ բարեյիշատակ Կարապետ Արքեպիսկոպոս Ատանեան կ'ուղեւորէր դէպ ի Ատանա, երթալու գտնելու նոր հօտ մը, նոր որդիք, որք անձկանօք կ'ըստասէին իրեն, եւ կը բաժնուէր Կ. Պոլսոյ մէջ ունեցած հոգեւուն հօտէն, որ որբացեալ կը համարէր զինքը : Բայց Աստուած բարեգութ է միշտ եւ արդար, որ չզլացաւ մեզ դարձեալ շնորհել զինքը :

Ողբացեալ բարեյիշատակ Հայրապետս այն քանի մը տարիներու ընթացքին մէջ իբրեւ թեմական Եպիսկոպոս Ատանա երկնաւոր սիրոյ օժմամբ լեցուց շատերու սրտերը. տկարները քաջակերեց, դժբաղդները զօրաւորագոյն ըրաւ. միով բանիւ՝ անխոնջ աշխատութեամբք ամենուն եռանդը ջանաց վառել հոգեւոր կրակով ի սէր եւ ի նուիրումն Աստուծոյ, ընդ ամենայնի :

ամենայն ըլլալով, զանոնք շահելու համար ի Գրիստոս: Համբերեց նեղութեանց յաղճէ եւ յօտարէ, վշտեր կրելով ի ծովու եւ ի ցամաքի եւ անպակաս ընելով իր հովուական այցելութիւնս: Եւ իր զանազան քաղաքներ, Սիւ, Մերսին, Տարսոն, եւլն: Մոռցաւ իր հանդիստն ու անձնդիւրութիւնը, եւ մտադիւր սիրով հանդուրժեց այն կողմերու երթեւեկութեանց անթիւ եւ բաղմազգի դժուարութիւններու: Առանձինն խնամք ունեցաւ նաեւ դաստիարակութեան մանկանց, յերկուց սեռից. հաստատեց վարժարան, մարապետանոց եւ բարեգործական ընկերութիւններ: Եւ երբ այսպէս հետզհետէ պայծառացունելով զԵկեղեցի Աստուծոյ, լի էր միտքարութեամբ՝ առաւելեալ խնդութեամբ, եւ կ'ըսէր քաղել իր ցանած հունձքը, եւ ապագայ մեծագոյն հնձոց յուսով կը զօրանար եւ կը զուարճանար, ոչ, դարձեալ ըստ բարեգործութեանն Աստուծոյ կը կոչուէր ու կը դառնար մեր բաղմակարօտ քաղաքն ի Կ. Պօլիս, եւ լի քուէիւք ժողովրդեան եւ իրեն վիճակակից Արքեպիսկոպոսոսաց եւ Եպիսկոպոսաց կ'ընտրուէր Կաթողիկոսական եւ Պատրիարքական Փոխանորդ Ամենապատիւ եւ Գերեքջանիկ Տեառն՝ Տեառն Ստեփանոսի Պետրոս Ժ. ի Ազարեան, Պատրիարքի Տանն Կիլիկիոյ:

Այս տեղ աւելորդ է ինձ կարծեմ խօսիլ իր եօթնամեայ ժամանակի մէջ ցուցած աստուածեռանդն վարուց քաղաքավարութեան ու խոհեմագարդ աչալըջութեան վրայ. թէ ինչպէս հայր էր նեղելոց եւ տաղնապելոց ապաւէն: Եւ այսպէս եղաւ նա ամեն ժամանակ եւ ամեն տեղ, բայց մահաւանդ ի Ղալաթիա, մեր Պատրիարքարանի գործոց ու խնդրոց մէջ: Ինչպիսի՞ զգուշաւորութեամբ կը չարժէր միշտ, անբաժան ընելով քաղցրութիւնը խստութենէն, այսինքն է՝ վրէժինդիր ըլլալով միշտ օրինաց եւ կարգաց պահպանութեան, եւ դատաւորութեան հետ անպակաս ընելով նաեւ հայրական ոճն ու ոգին, ըստ Աւետարանի սրբազան առածին. «Ձայս արժան է առնել եւ զայնու ոչ անցանել»:

Աւելորդ է նոյնպէս յիշել թէ ինչ փոյթ ու հոգ ունէր ի հոգեւոր զարգացումն ընդհանուր մեր Հասարակութեան, եւ թէ ինչպէս Ձատկական տօնից մօտենալուն առթիւ եօթնեակ մը ամբողջ առաւօտ եւ իրիկուն հոգեւոր ամփոփման եւ կրթութեան յորդորող քարոզներ կը խօսէր յունկն եւ ի սիրտ բանց եւ կանանց, յատուկ եւ յարմար քարոզներ ամենուն իրենց վիճակին, ի Ս. Յովհան Ոսկեբերան եկեղեցւոյ եւ այս եւ կեղեցւոյս մէջ:

Աւելորդ է նաեւ յիշել թէ որչափ կը քաջայերէր իրենց աստուածահաճոյ եւ մեծարդիւն կոչման մէջ Տիրամօր Անարատ Յղութեան նուիրեալ մեր պատուական Քորքն ու Կուսանքը , եւ թէ քանի՛ կը յարդէր իրենց անձնանուէր եւ քրտնախոնջ աշխատութիւնը աղջկանց դաստիարակութեան նկատմամբ :

Իսկ թէ ինչ խանդաղստանք եւ խնամք ունէր մանկանց եւ պատանեաց սրտին մէջ ճշմարիտ աստուածսիրութեան ոգին թափանցելու , հիմնաբար բարի եւ առաքինի ընելու համար զիրենք , եւ օգտակար ու պատուաւոր անդամք իրենց ընտանեաց , ընկերութեան եւ Ազգի , զուք ինքնին վկայք էք այսմ , ո՛վ ազնիւ եւ սիրելի աշակերտք Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ուսումնարանի . վկայք էք իր հայրաբուրս սրտին զորովանայ , որովք կ'ուրախանար ձեր վրայ , եւ անդադար կը խրախուսէր զձեզ անխոնջ ջանքով պսակելու ձեր ընթացքը , հոգեւոր եւ արաաքին իմաստութեան թեւերով թռչելով դէպ ի ձեր դերագոյն նպատակը . եւ կը յիշէք անյուշտ ի մէջ ուրիշ խրատական ճառից զայն զոր խօսեցաւ ձեզ երկարօրէն , բնաբան փնելով թէ «Ուր կ'երթանք» որով մատնանիչ եւ ցանկալի կ'ընէր վերինը՝ երկնաւորը , ուր որ ինքն , ո՛հ , փութաց ամփոփուիլ ըստ Աստուծոյ կամաց :

Համառօտ ըսել՝ աւելորդ է յիշատակել նաեւ մեր Ս. Յակովբ Հիւանդանոցին եւ Անկեղանոցին բարեկարգութեան եւ զարգացման համար ունեցած ուշադրութիւնն ու ճիւղ . եւս առաւել Տեղապահութեան ժամանակ զժուար պարագայի մը մէջ արիաբար առանց աչառանայ պաշտպանելը տեղւոյն իրաւունքը , որպէս զի չըլլայ թէ խիք չլիսա ու զրկմունք մ'ըլլայ աղքատաց ու կարօտելոց :

Ի վերջոյ աւելորդ է յիշել նաեւ ընդհանուր մեր Քաղաքական Պատրիարքարանի եւ յատկապէս Հաշուեկրօց մասին կարգաւորման ունեցած արդիւնքը , օգնութեամբ լուսամիտ եւ շատ հմուտ անձի (*) մը անխոնջ աշխատասիրութեան , որում հակառակ իր ջերմ ըզձից անկարելի եղած է առ տկարութեանն ներկայ գտնուիլ այս տխուր հանդիսիս :

Այսպէս ուրեմն ամեն կողմ կը սփռէր իր հայրական մաքին ու սրտին բղխումներն ու գութը . եւ այսպիսի յատկութեամբք ու գործովք սիրելի էր եւ յարգելի ոչ միայն մերազնեայց՝ այլ

(*) Մեծ. Կարապետ Էֆ. Գարագաշ :

եւ օտարաց. ոչ միայն սոսկականաց՝ այլ եւ իշխանաւորաց, թէ՛ յաշխարհիկ եւ թէ՛ եկեղեցական դասուէ. որոյ ապացոյց է եւ հաստատութիւն այսչափ խուռն բաղմութիւն պերճաշուք եւ բարձրատիճան անձանց, յամենայն վիճակէ եւ ազգէ, որք եւ կած են յարգելու հանգուցեալ Ասլանեան Արքեպիսկոպոսի յիշատակը, եւ յաւակից ըլլալու միանդամայն մեր Գերերջ. Դիտապետին. որոյ բաղմախուռն ներքին եւ արտաքին հոգոց եւ զբաղանաց մէջ, եւ ի յարաբերութեան իսկ ընդ օտարս, օգնական եղաւ միշտ իւր բարեյիշատակ Փոխանորդն, ամեն ճիգն ի գործ դնելով բարձր ու պայծառ փայլեցնելու համար Կաթողիկոսական եւ Պատրիարքական աթոռոյն փառքն ու պատիւը նաեւ յաչս օտար ազգաց:

Ամո՛ղք երկնքնտիր . . . Դու յաջմէ, Գլուխ եւ Հրամանատար նաւուռն աւանդելոյ Քեզ յԱստուծոյ, ո՛վ Աստուածաբնալ Դիտապետ, եւ հանգուցեալ Արշիապատիւ Փոխանորդդ, օգնական եւ եղբայրակից Քեզ՝ մօտ յահեկէ, երկուքնիդ ի միասին քաջ նաւապետք, կը յառաջեցնէիք զնաւն Աստուծոյ, մեր Կաթողիկէ Հասարակութիւնը, յաղթելով ամեն կերպ ալեաց եւ ժայռից. . . Կը ներշնչուէր Հանգուցեալն ի Քէն, ո՛վ իմաստունդ Կառավարիչ, կը ներշնչուէր հանճարեղ եւ անխոնջ դործունէութենէդ, ամենարթուն հսկողութենէդ ի բարգաւաճանս հօտիդ, վառ նախանձէդ ի յաղթանակ Կրօնից, հայրենի խաղաղասէր ոգիէդ, հեղահոյի կենցաղավարութենէդ, եւ կը պատուաստէր զայնս իր սեպհական կատարելութեանց միայ, եւ նաւն Աստուծոյ կ'ընթանայր ուղիդ եւ անխոտոր, անվկանդ եւ յաղթական: Եթէ չներէին անթիւ հոգքդ եւ զբաղանք, ո՛վ Գերերջ. Դիտապետ, նա մտադիւր կը համէր լեցունելու պակաս մի, պէտք մի. Կը մատակարարէր անդադար զբանն Աստուծոյ. կը ջանայր սնուցանել զհօտն Քրիստոսի յուղիտ փափկութեան Ս. Աւետարանի, եւ, ո՛հ, Տիրամօր պաշտպանութեամբն ամբապնդել, որպէս զի չըլլայ թէ սկզբնաչար թշնամին սատանայ ցամաքեցնէ հաւատացելոց սրտին մէջ զսէր պաշտաման եւ պատուիրանաց Աստուծոյ, ողւովք աշխարհականօք: Կը յանձնէր, շատ կը յանձնէր մեզ Տիրամօր Ս. Աստուածածնի ջերմեռանդութիւնը, եւ առանձինն ի պատիւ Ս. Վարդարանի խօսած քարոյներովն տասնընէնդ կիւրակէ իրար ետեւ: Զնոյն կը յանձնէր Տիրամօր նուիրեալ Մայիս ամսուան մէջ զանազան տարիներ ամեն առաւօտ խօսած յորդորներովն եւ ներբողներով, զոր

այս տարի եւս կը վաւիաքէր իննօրեայ բարերանութեամբք եւ զովիստից խօսիւք առ Տիրամայրն կնքել, եւ, ամսո՞ս, յաիւրչտակեցաւ յանկարծ օրհնաբանելու համար վերը յաւիտեան զԹագուհին երկնի եւ երկրի : Սակայն զնոյն կը յանձնէ մեզ նաեւ հիմա, իբրեւ կենդանի բարբառով, յատկապէս Տիրամօր ուխտատեղի ըրած սեղանոյն, զոր նուիրեց ավակցութեամբ մեր Գերերջ. Դիտապետին Բոմբէայի անուանեալ սքանչելագործ պատկերի Ս. Աստուածածնի այս եկեղեցւոյս մէջ, կը յորդորէ, այո՛, թողած այս երկնահրաւէր յիշատակաւն որ միշտ ջերմեռանդն ըլլանք պաշտաման Տիրամօր, յարգենք ու սիրենք զինքը, զիմենք ու յայտնենք իրեն անդադար մեր կարօտութիւնները, ապահով ըլլալով որ իր մայրենի ամենագութ սրտով կը հասնի անպակաս յօգնութիւն : Այս յանձնարարութեանց եւ խրատուց հետեւին մեր կողմանէ հաւաստի նշան պիտի ըլլան մեր մեծ սիրոյն եւ յարգանաց առ Հանգուցեալ Հայրապետս, եւ պիտի ուրախացնեն զինքը աւելի եւս, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, երկնքի անպատում ուրախութեան մէջ, եւ աւելի բազմապիսյ պիտի ընեն իր արդարութեան պսակին մարդարիտներն ու զօհարները . . . :

Ուրախ լեր ուրեմն, ո՞վ սրբասնեալ Հոգի, տեսնելով յատկապէս քու հօտիդ այս եռանդն եւ ուխտը հետեւելու խրատուցդ եւ յորդորանաց, Ուրախ լեր անճառ եւ անսպառ վայելիցդ մէջ եւ օրհնէ զմեզ անդադար : Օգնէ մեզի բարի բարի ազդեցութեամբքդ եւ զրդմամբք եւ հայրենի խնամօքդ եւ միջնորդութեամբ, որպէս զի ըլլանք ճշմարիտ աստուածպաշտութեան եւ եղբայրսիրութեան ոգւով խնկապէս առաքինիք եւ իմաստունք ի Քրիստոս : Օգնէ յերկնից նաեւ մեր Գերերջ. Դիտապետին, որում աջնչափ կը ջանայիր օգնել ի յերկրի, որպէս զի երկայն եւ բարեբաւտ ամօք մխլթարեալ ըլլայ միշտ ի հօտին վրայ, տեսնելով զայն միշտ ի բարդաւաճ վիճակի, յուրախութիւն՝ յօգուտ եւ ի պարծանս Ս. Եկեղեցւոյ եւ բովանդակ Ազգիս :

Վ. Վ.

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՆԿԱՆՈՆԱԿԱՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Դրամանկնդութիւնն ապացոյց է ճշմարիտ դրամին գոյութեանն, վասն զի եթէ ճշմարիտ կնքով դրամն գոյութիւնն չուներար՝ դայն նկնդել կամ խարդախել անհնար էր. ճիշդ այսպէս է Աւետարանն ալ, Կանոնականին իբր կեղծ պատկերներն են անվաւերական գրեանն:

Անվաւեր կը կոչուին այն Աւետարաններն՝ որոնք Քրիստոսի Տեսն մերոյ կենսադրութիւնն աւելի ընդարձակօրէն կը պատկերեն. եւ զորս Եկեղեցին կանոնական Դրոց ցանկին մէջ ընդունած չէ: Ընդհանրապէս երկրորդ դարու գրութիւններ են եւ երկու մասի կը բաժնուին. մին՝ Յիսուսի աղայութեան կեանքն երկար կը պատմէ, միւսն՝ չարչարանքն եւ մահն: Շատ մեծութիւն են առաջին կարգի Աւետարաններն, զորս համագումար երեք դասի կը բաժնենք:

Ա. Ս. Յակոբայ Կրտսերոյ Նախաւետարան, — Աստուածածին Կուսին ազգականներու պատմութիւնն է, Յիսուսի ծննունդն եւ մինչեւ Անմեղ Մանկանց կոտորածն հանդիպած դէպքերն կը գրէ: Բ. Թովմաս Իսրայելացոյ (ըստ ոմանց Առաքեալի) Աւետարանն. — Յիսուսի յեղիպտոս փախուստէն մինչեւ իր սարեկան հասակն զործած հրաշքներուն պատմութիւնն է:

Գ. Յովսեփայ ճիսան պատմութիւն. — Սրբոյն Յովսեփոյ Յիսուսի խնամակալին կեանքն եւ մահն կը պատմէ. Յիսուսի բերնէն է պատմուածն:

Իսկ Ստոյն Մատթեոսի եւ Մարիամու ծննդեան եւ Արաբական մանկութեան Աւետարաններն՝ վերիններուն վրայ եղած քաղուածներ են:

Երկրորդ դասի Անվաւեր Աւետարաններն են՝ Նիկողիմեայ Աւետարան, որ երկու մասի բաժնուած է. Ա. Պիղատոսի գործք, Յիսուսի դատապարտութեան վճիռը եւ վճռոյն զործադրութիւնն կը պատմէ. Բ. Էջք ի դժոխս, որ խնչպէս յայտնի է՝ Յիսուսի հողոյն գծովը (լիմբոս) իջնալն եւ հոն նախահարց եւ արդար հողոց իր զալստեան սպասողներու նկարագիրն կ'ընէ:

Նիկողիմեայ Աւետարանն չատ մը մանրամասնութիւններ ունի . Պիղատոսի առ Տիբեր կայսր գրած երկու նամակներ , հա՛մակ մը Պիղատոսէն առ Հերովդէս եւ փոխադարձ . Պիղատոսի յիշատակագիր մը՝ Յիսուսի դատաւարտութեան , մահուան , յարութեան եւ մեծամեծ հրաշքներուն վրայ . երկու յիշատակագիր Պիղատոսի մահուան վրայ , Յովսէփ Արեմաթացւոյ պատմութիւնն , վերջապէս Վրէժխնդրութիւն Տեառն՝ Երուսաղեմի աւերումն Վեպատիանու եւ Տիոտոսի ձեռքով :

Այս գրութիւնք մինչեւ մեզի հասած են . հին Հարք իւրաքանչիւր Առաքելոց յատուկ Աւետարաններ կը սեպականէին . որոնց միայն քանի մը հատուածներն այսօր հասած են մեր ձեռքը , նոյնպէս է Եբրայեցեաց Աւետարան կոչուածն :

Համառօտիւ աչք ձգենք իւրաքանչիւրին վրայ .

ՅԱԿՈԲԱՅ ՆԱԽԱԽԵՏԱՐԱՆ . — Դժբախտ ամուսիններ կն Յովակիմ եւ Աննա , զաւակ չունին . այս պատճառաւ նախատանօք կը վախճուին տաճարէն Քահանայապետին հրամանաւ . յուսակտուր կը մեկնի անկէջ եւ անապատ մը առանձնանալով՝ քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր կը պահէ : Աննա մեկուսացած իր տան մէջ գիշեր ցերեկ կուլայ իր ամութեան վրայ :

Օր մը իր զրացիներուն բռնադատութենէն նեղուած կը հագուի կը սգուի եւ պարտէզ իջնելով դափնիի մը տակ կը նստի : Զնձղկան բոյն մը տեսնելով՝ դուռ կը նորոգուի սրտին մէջ . կը դարձունէ աչքն երկինք , կ'ազաչէ Աստուծոյ գթալ իր վրայ : Մէկէն հրեշտակ մը կ'երեւնայ եւ զաւակ աւետելով իւրեն , կը հրամայէ Աստուծոյ նուիրել զայն մանկութենէն : Նոյն ժամուն հրեշտակ մ'ալ Յովակիմի կ'երեւի , որ կ'աճապարէ տուն դառնալ . ինն ամիս վերջը կը ծնի օրհնած զաւակն եւ Մարիամ կը կոչուի : Վեցամսեայ տղայն կ'ըսկսի քալել , աստուածային շնորհքը կ'երեւի վրայ :

Եռամեայ աղջիկն կ'ընծայուի Աստուծոյ :

Ողջակիզի սեղանին զիմայ հասնելով՝ կոյսն տաճուհինգ աստիճաններէն վեր կը վազվզէ . Տաճարին մէջ անարատ աղուսնի մը պէս կը մեծնայ , հրեշտակն կը կերակրէ զինքը : Մինչեւ տասուերկու տարուան հասակն հօն կը մնայ աղօթքով եւ աշխատութեամբ :

Քահանայ մը զինքը կնութեան կ'ուզէ . կը մերթէ . կու-

սութիւնն ուխտած ըլլալով՝ Այն ատեն Զաքարիա Քահանայապետն՝ երկնքէն հրաման ընդունելով՝ հրէից բոլոր այրիներն կը կանչէ եւ կը հրամայէ՝ որ իւրաքանչիւրն ոտո մը ձգէ Աստուծոյ առջեւ, որունն որ հրաշագործէ՝ նա Կուսին պաշտպանն պիտի ըլլայ: Դաւթի ցեղէն հիւսան մը՝ Յովսէփ անուն, ոստէն ճերմակ աղաւնի մը կը թոչի: Յովսէփ կը տրտմի եւ իր միջտարիքն պատճառ կը բռնէ: Քահանայապետն կը հրամայէ Աստուծոյ կամքին հնազանդիլ՝ կը հպատակի եւ միասին կը տանի տուն զԿոյսն:

Մարիամ Յովսէփայ տան մէջ Սրբութիւն Սրբոցի վարագոյրը կը հիւսէ եւ կը բանի: Եւ մինչ զբաղած էր բոլորովին՝ հրեշտակին աւետումը կ'ընդունի: Կուսութիւնն անքիծ մկալով՝ Փրկչին մայր պիտի ըլլար: Եղիսաբեթի այցելութեան կ'երթայ եւ կը դառնայ ի նազարեթ: Յովսէփ կը հասկնայ Մարիամու յղի ըլլալն: Կը ցաւի, կը յուսահատի: Մարիամ կը պնդէ իր անմեղութեան վրայ: Եւ հրեշտակ մը երեւնալով՝ կ'ապահովցունէ զՅովսէփ:

Դրոէն խնայուելով Յովսէփ եւ Մարիամ կ'ամբաստանուին Քահանայապետին առջեւ: Դառն ջրեր կը խմցունեն երկուքին ալ: Անշնաս կը մնան երկուքն ալ եւ ժողովուրդն իրենց անմեղութեան վրայ կը վստահի:

Աւղոստոս կայսեր աշխարհագիրն հասնելով վրայ՝ Յովսէփ Մարիամու հետ կ'երթայ ի Բեթղեհեմ: Ծննդեան ժամանակն հասած ըլլալով՝ Յովսէփ այրի մը մէջ կը պատսպարէ զԿոյսն, եւ ինքն Բեթղեհեմ կը վաղէ դայեակ մը ճարելու: սակայն ամենքը տակն ու վրայ ըլլալով, դայեակը չեկած Տղան ծնած է: Լուսաւոր ամպ մը լեցուած է այրին մէջ: Դայեակը կը հաւատայ իսկոյն, իսկ ուրիշ կին մը ծիծաղած ժամանակ կը պատժուի եւ Նորածինն կը բռնէ զինքը:

Երկու տարի վերջը մոգերուն դալուստը կը պատմէ: Հերովդէս անմեղ մանուկները կը կոտորէ, Յովսաննէս Մկրտիչ մօրը հետ կը քաշուի լեւ մը՝ որ կը բացուի եւ զիրենք ամփոփելով իր մէջ կը փակուի: Կարապետին հայրը՝ Զաքարիա Քահանայապետ՝ Հերովդէսի հրամանաւ Սրբութիւն Սրբոցի մէջ կ'ըսպանուի:

Այս է Յակոբայ Տեառնեղբոր անունով կոչուող Անվաներ Աւետարանին պարունակութիւնը:

**ԹՈՎՄԱՍ ԻՍՐԱՅԵԼՍՏԻՈՅ ԵՆ ԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄԱՆԿՈՒ-
ԹԵԱՆ ՍԻԵՏԱՐԱՆՔ .** — Սուրբ Ընտանեաց Եղիպտոսի մէջ
ըրած ճամբորդութեան նկարագիրն է, հրաշքերով լի . ամեն
քաղաքի մէջ Յիսուս Մանուկ զարմանալի եւ անլուր հրաշա-
լործութիւններ կ'ընէ :

Մաթարէի մէջ երկար ատեն կը բնակին . Մեմփիս կ'երթան
եւ Փարաւոն իշխանին այցելութեան կ'ելլեն : Երեք տարիէն կը
զառնան ի Բեթղեհեմ : Հոն Յիսուսի լուացուած ջուրն եւ զգեստ-
ներն չատ հիւանդներ եւ զիւահարներ կը բժշկէ . ատոնցմէ է
Յուդա Իսկարիովտացի :

Յունական Թովմասի Աւետարան մ'ալ կայ . պարզաբար
հրաշքի զիրք մ'է . Յիսուսի հնգամեայ հասակէն մինչեւ երկո-
ւոսամասմեայ տարիքն ըրած անթիւ անհամար հրաշալի սքան-
չելիքն :

Այս գրքին մէջ Յիսուս Մանուկ սոսկալի եւ քմահաճ ան-
գութ տղայ մը կը պատկերանայ, մոգ մ'է կարծես որ իր մօտը
դանուող մարդոց կեանքին հետ կը խաղայ : Յիսուս պղտիկ ա-
ւազան մը կը փորէ, տղայ մը կ'աւրէ զայդ , իսկոյն յանկար-
ծամահ կ'ըլլայ . ուրիշ մը ուսին կը դպչի, կայծակնաճար կը մը-
նայ : Տղայն չարաթ որ մը տասուերկու ճնճղուկ կը բռնէ եւ
կը մեռնին . կը յանդիմանեն զինքը , իսկոյն ձեռքը կը շարժէ ,
ձաղերն կ'ըսկսին թռչտիլ : Հիւանդներ կը բժշկէ, մեռելներ կ'ող-
ջունցնէ, եւլն . : Օր մը հարուստի մը համար Յովսէփ անկողին
մը կը չինէ, չափը չատ կարճ կ'ըլլայ, Մանուկն վրան կը նայի՝
իսկոյն կ'երկարի : Մայրը ջուր բերելու կը զրկէ զինքը, սափօրը
կը կոտորի ճամբան, զգեստին մէջ կ'առնէ ջուրը կը բերէ, Վեր-
ջալէս ծայրը կուգայ Աւետարանին Յիսուսի երկոտասանամե-
այ հասակին մէջ Երուսաղէմ երթալուն եւ տաճարին մէջ մը-
նալուն հետ կը միանայ :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԻՒՍԱՆ ՅՈՎՍԵՓՈՒ . — Արարական
թարգմանութենէ մը ձեռքերնիս հասած է այս :

Յիսուս կը ժողվէ իր առաքեալներն Ձեթնեայ լերան վրայ
եւ անոնց կը սլատմէ իր խնամակալին Ս . Յովսէփայ կեանքն
եւ մահն :

Առջի Ժ զլուսները Յակոբայ Նախաւետարանին կրկնու-
թիւնն է . հետաքրքրական մասն ԺԱ զլիւնն կ'ըսկսի : Յովսէփ
հարիւր տասնութեակ տարուան՝ ողջ առողջ է . հրեշտակ մը իր

մերձաւոր մահն կ'իմացնէ. Յովսէփ խռոված տաճար կը դիմէ եւ Աստուծոյ կ'աղաչէ՝ որ խաղաղ մահ տայ իրեն. Նազարէթ զսոճալով անկողին կը մտնէ. կ'ըզգայ որ մօտ է մահն, Յորայ պէս կ'ըսկսի անիծել ծնած օրն. կը խոստովանի Աստուծոյ իր ըրած բոլոր յանցանքները եւ քովը կը կանչէ զՅիսուս. Յիսուս եւ Մարիամ քովը կ'երթան եւ քաղցրութեամբ կ'ըսկսին խօսիլ հետը. Յիսուս զխոռն քով կը նստի, Մարիամ ոտքին. Յովսէփ ներողութիւն կը խնդրէ իր ընտանեկան պակասութեանց եւ ունեցած հին կասկածներուն. Յիսուս կ'աղաչէ իր երկնաւոր Հօրը օրհասականին համար. իսկոյն Միքայէլ Գաբրիէլ կը հասնին եւ լուսաւոր քօղով մը կը փոխադրեն հողին. Յիսուս կը գրկէ հանգուցելոյն մարմինն կը համբուրէ, անոր երանական վիճակին եւ զօրաւոր միջնորդութեանն վրայ կը խօսի:

Յիսուս պատմութիւնը աւարտած ըլլալով՝ Առաքեալները կը հարցունեն՝ թէ ինչո՞ւ Յովսէփ Մնովքի եւ Եղիայի պէս չը փոխադրուեցաւ եւ մեռաւ. կը պատասխանէ Յիսուս՝ թէ հարկ մ'է անհրաժեշտ մահն. Մնովք եւ Եղիաս պիտի մեռնին՝ անոնք ալ Նեոլին ձեռքով:

ՆԻԿՈՂԵՄՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆՆ. — Ա. — Պիղատոսի գործք. — Յիսուս իբր մոգ կ'ամբաստանուի եւ Պիղատոսի առեանն կը տարուի. Քահանայք անհարազատ զաւակ կը ցուցնեն զինքը, պատճառ է՝ կ'ըսեն՝ Անմեղ մանկանց կոտորածին, յեղիատոս փախչելն մէջ կը բերեն. Պիղատոս կը հարցալորձէ զՅիսուս. հրէայք կը պնդեն՝ թէ տաճարին դէմ հայհոյեց, Աստուծոյ դէմ յանդիմանեցաւ եւ կայսեր դէմ ելաւ. Պիղատոս կը կրկնէ հարցումներն եւ անմեղ կը հռչակէ զՅիսուս. Նիկողեմոս կը պաշտպանէ զՅիսուս, բոլոր բժշկուած հիւանդներն՝ այսպէս հարիներն կը կանչուին. վերջին վկայն Ղազարու յարութեան վրայ կը խօսի. Քահանայք կը կաշառեն վկայներն. Պիղատոս կ'ուղէ ազատել. հրէայք Բարաբբան կը պահանջեն. կը զիջանի Պիղատոս, զատաւժիոն կուտայ. ամբոխն կը դիմէ դէպ ի Գողգոթայ. երկար բարակ նկար մ'է Մարիամու կրած յուզմանց եւ ցաւոց, զոր յունական վերջին օրինակն Աստուածամայր, Աստուածածին՝ կը կոչէ. սքանչելի է նկարագիրն. Յիսուս կը մեռնի. զինուոր մը աջ կողմը կը ծակէ. Պիղատոս եւ կիներն կուլան Յիսուսի մահը. Իսկ հրէայք հակառակիլով կը բռնեն զՅովսէփ Արեմաթացին գրի մը մէջ կը նետեն եւ կը խորհին՝ թէ

ինչպէս սպաննեն զինքը. հրաչքով կ'ազատի : Պահապանները գերեզմանէն դառնալով յարութիւնը կ'աւելտեն. ստակով կը լըռեն : Քառասուն օր ետքը՝ Դալիիոյ Մելեք լերան վրայէն Յիսուս կը համբառնայ : Երեք հրէաներ ականատես եղած են վերջին յայտնութեան, կ'ըսկսին քարոզել : Նիկողիմոսի հրաւիրելովն բոլոր Հրէաստանի մէջ կը պրպտեն զՅիսուս, եւ փոխանակ Փրկչին զԱրեմաթացին կը դռնեն : Սա կը պատմէ թէ ինչպէս յարուցեալ Յիսուսն երեւցաւ իրեն եւ ազատեց զինքը գուրէն : Նորէն կը ժողովին, պրպտել կուտան եւ կը հաւատան Յիսուսի համբարձմանն :

Բ. — Էջք ի դժոխս. — Յիսուս յարութիւն առնելով շատ մեռելներ յարոյց իր հետ. ասոնց մէջ էին Ծերունւոյն Սիմէոնի երկու որդիքն : Հրէայք Արեմաթացի Յովսեփին հրաւիրանօք զանոնք կը հարցափորձեն. երկուքն Քրիստոսի ի Դժոխս իջնելն կը գրեն :

Մեծ լոյս մը կը ծագի նախ խաւարին բանտին մէջ . Մեծիւ երեւցած է յաշխարհի. ապա Յովհաննէս Կարապետ կ'երթայ եւ կը պատմէ՝ թէ աչօք տեսած է զՆա եւ մկրտած : Սեթ Աղամայ աղաչանքին զիջանելով՝ կը պատմէ՝ թէ ողորմութեան իւզը գտնելու աշխատած էր, որպէս զի մարդկութեան բոլոր ցաւերը կարենայ բուժել. պատասխան ընդունած էր՝ թէ այդ իւղն հինդ հազար հինգ հարիւր տարի վերջը՝ Աստուածորդւոյն մարդկային մարմին զգնելովն միայն պիտի արուէր մարդկութեան. այն ատեն մարդկութեան բոլոր ցաւերը պիտի զաղրէին : Այս պատմութեամբ կը զուարթանան նախահարք, ժողովուրդը եւ մարգարէք :

Նոյն պահուն Դիւապետն կ'երեւի եւ Յիսուսի ըրած սքանչելիքն պատմելով իր ընկերակցաց՝ կը ծանուցանէ՝ որ հրէայքն զրդած էր զՅիսուս խաչելու. կը տաղնապին թէ չըլլայ թէ գայ հոն եւ ապականէ իրենց իշխանութիւնն :

Յանկարծ սոսկալի փայլակ մ'է կ'իջնէ մէջերնին, հրեշտակային ձայներ կ'աւելտեն Փառաց Աստուծոյ զալուստն : Ընդունայն կը ճգնին Դժոխք դռներն նզել, չղթայել. ինքնիրեն կ'իշխան ամենքը, կը բացուին դռները, կը մտնէ ներս Փառաց Տէրն : Կը չղթայէ զԴիւապետն եւ մինչեւ Աստուածորդւոյն երկրորդ զալուստն այդպէս մնալու կը զատապարտէ :

Նախահարք եւ Մարգարէք կը զիմաւորեն զինքը, կը յառնեն եւ կը մտնեն յԱրքայութիւն, ուր կը դռնեն զՆնովք, զՆ-

դիւա եւ աջակողմ աւազակնս Կը լմննայ հոս Սիմէոնի որդւոց խօսքն :

Բոլոր սոյն Անվաւեր գրութիւններն՝ որք Առաքելոց կամ աշակերտաց անուաներով տրուած են՝ յայտնի կ'ընեն իրենց լեզուաւն՝ թէ վերջի ժամանակուան կեղծ անուաներու եւ կեղծ մարդերու գործեր են :

Յակոբայ Նախաւետարանին գրող որ եւ է Քրիստոսի ժամանակակից հրէայն՝ պէտք էր գիտնալ՝ թէ Ռուբէն, Չաքարիա եւ Սիմէոն անուամբ Քահանայապետ եղած չէ հրէից մէջ, Իսկ այն Չաքարիա Քահանայապետն զոր սպաննեցին տաճարին մէջ հրէայք՝ Յովհաննէս Մկրտչի հայրը չէր : Իսկ Ս. Յակոբ Կըրտսերն այսպէս բաց բաց Ս. Կուսին վրայ եղած կասկածներն կարենար գրել հասարակաց. անհնարին է :

Թովմաս՝ եթէ Յիսուսի աշակերտն է կամ Քրիստոսի ժամանակակից հաւատացեալ մը՝ այս երանգով՝ որ բոլորովին հաւկառակ էր Փրկչին անճառ Տնտեսութեանն եւ Աւետարանին՝ չնկարէր իր Վարդապետն : Իսկ պատմութիւնն արդէն իսկ հաւկառակ ուղղութեան ոգի ունի Ս. Աւետարանին :

Յովսէփ Հիւսսան պատմութեան մէջ՝ Յիսուս ինքնին կը չփոթէ Մեծն Հերովդէսն՝ որ Անմեղ Մանկունքն սպաննեց, Հերովդէս Անտիպատի հետ որ զՅովհաննէս Մկրտիչ խոզխողել տուաւ :

Անվաւեր են ըսելով ասոնք՝ կը յիշենք Յովհաննէս Աւետարանչին ԻՍ. 25. ըսած խօսքն. Կանոնական Դրքերն Փրկչին Յիսուսի մանրանկարն միայն մեղի տուած են եւ ոչ թէ մանրամասն նկարագիրն կենաց : Ժողովրդական աւանդութիւնն սուտն ու ճշմարիտն իրարու կը խառնէ. կանոն չունի : Ուրեմն ըսել կ'ըլլայ՝ թէ այդ Դրոց մէջ ճշմարիտ ալ կայ. բայց լո՞նչպէս դանաղանելու է :

(Շարայարեյի)

ԾՆՆԴՈՑ ԳԻՐՔՆ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՅՕՐԷԻՑ ՆՈՐ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՆ

Պերճիացի Gryse Քահանային վեցօրէից տուած նոր մեկ-նութիւնն Science Catholique ի մէջ ճարտար է: Գերման երկու Յիսուսեանք P. Kern եւ P. Knabenbauer հետեւած են այդ սկզբունքին եւ քննադատած. նոյնպէս Bourdais Քահանայն առաջին օրուան լուսոյն երեւումն եւ չորրորդ օրուան առտեղաց ստեղծումն մեկնելով՝ կը քննադատէ զGryse:

Այս զրութեան զլիաւոր կէտերէն մին՝ որոյ վրայ հեղինակն աւելի կը պնդէ՝ նման է կամ զրեթէ նոյն վեցօրէից այն մեկնութեան որուն երբեմն Vieille-Cessay Քահանայն կը հաւանակէր բոլոր զօրութեամբն:

Gryse Քահանայն արարչագործութեան մէջ երկու իրարմէ զանազան եօթնեակներ կը նկատէ. աստուածային եւ մարդկային եօթնեակ: Զայդ հաստատելու համար՝ Ծննդոց Բ զլիւսն 2 եւ 3 համարներն կոչէ ի վկայ:

Բ. 2. Եւ կատարեաց Աստուած յառարն վեցերորդի (Եօթներորդ ըստ 1-րդ. Թարգ.) գործս իւր՝ գոր արար. եւ հանգեաւ յառարն Եօթներորդի յամենայն գործոց իւրոց՝ գոր արար:

3. Եւ օրհնեաց Աստուած զօրն Եօթներորդ եւ սրբեաց զնա. զի ի նմա հանգեաւ յամենայն գործոց իւրոց՝ գոր սկսաւ առնել Աստուած:

Gryse Քահանային համար 2 տան Եօթներորդ օրն՝ 3 տան Եօթներորդ օրուան հետ նոյն չէ. Երկրորդ տան մէջ եօթներորդ օրն՝ Աստուծոյ օրն է. մինչդեռ երրորդ տան եօթներորդ օրն՝ մարդկային օր մ'է. եւ օրհնեաց Աստուած զօրն Եօթներորդ եւ սրբեաց զնա: «Այս եօթներորդ օրն՝ կ'ըսէ հեղինակն, այնչափ զանազան է Աստուծոյ եօթներորդ օրէն, զի սորա յիշատակաւ այդ կը հաստատուի. զի ի նմա հանգեաւ յամենայն գործոց իւրոց՝ գոր սկսաւ առնել Աստուած:

Եւ զի երկրորդ տան եօթներորդ օրն՝ Աստուծոյ հանդչած

օրն է, Աստուծոյ օրն, եօթներորդն, հարկաւ սրբազան մատենադիրն Աստուծոյ վեց մնացեալ օրերն ալ զնկէ յետոյ պիտի կցէր զայս եօթներորդոյ Այդ վեց աստուածային օրերն առաջին զլիտոյն մէջ նշանակուած չեն. վասն զի անդ եղածներն մարդկային օրեր են: Ուստի՝ կ'ըսէ Gryse Քահանայն՝ թէպէտ եւ առաջին զլուին Ս. Գրոց՝ զեղչ մ'ունի այսու, սակայն զիւրաւ կը դարմանուի զեղչն: « Զի ինչպէս որ մարդկային եօթնեկին եօթներորդ օրն՝ աստուածային չարթուն եօթներորդ օրուան յիշատակաւ սահմանուեցաւ, յորում հանգեաւ Աստուած իր գործերէն, նոյնպէս եւ մարդկային չարթուն գործելի վեց օրերէն մէն մին՝ աստուածային գործոց իւրաքանչիւր օրուան յիշատակաւն հաստատուած է. » որոնք տիեզերական կազմութեան վեց կատարեալ գործոց կը համապատասխանեն:

Այնպէս զի Մովսիսի աչքն կրկին եօթնեակը կը զիտէին, աստուածային չարթն՝ առանց բնաւ մարդկային եօթնեկին հետ տեւողութեան նմանութիւն մ'ունենալու. եւ այս մարդկային եօթնեակն ինքնին քսանուչորս ժամու սահմանեալ օրերով, աստուածային չարթուն վրայ ձեւուած:

Այս զրութիւն ինչպէս ակն յայտնի է՝ P. Semaria ինին մօտ է, եւ նոյն իսկ Ch. Robert Քահանային:

Ելից ի զլիէն քաղուած առարկութիւնն Gryse Քահանային զէմ կը հանէ P. Kern. այլ սա Ծննդոց եւ Ելից սոյն հատուածներն ի մի կշիռ զուգելով նոյն առարկութեան մէջէն նոր փաստ մ'ալ կը հանէ ի նպաստ ինքեան: Բայց այս երկրորդական է. տես La Science Catholique ի 2 ասարւոյն մայիսի 92-93 թերթերուն մէջ:

Քիչ յետոյ դարձեալ պատասխանելով՝ մէկ կողմէ Bourdais Քահանային զէմ, որ Ծննդոց yom բառն անսահման ժամանակ չնկատեր, այլ շրջաններ կը համարի մէն մի օրն, որոշեալ եւ սահմանեալ ժամանակաւ հազարաւոր դարեր. եւ միւս կողմէ P. Knabenbauer ի զէմ, որ երեկոյ եւ վաղորդայն բառերն Ծննդոց Ա. զլիտոյն եւ Դանիելի Ը զլիտոյն 14 նման խօսքն՝ նոյն իմաստիւ չընդունիր:

Այս վերջին կէտս բուն իսկ նուազ չահեկան է մեր խնդրոյն համար:

Դալով Bourdais Քահանային շրջանի օրերուն՝ չեմք կարծեր որ մեծ հաստատութիւն ունենայ այսպիսի մեկնութիւն: Վասն զի Գրոց օրն երկարատեւ ժամանակ մը նկատուէն չատ

աւելի յաջողակ կարծիք է անորոշ տեւողութեամբ ժամանակ նկատելն:

Gryse Քահանայն կը վերջացունէ իր զրութիւնն՝ Ծննդոց առաջին զլխոյն ամէն բառերն զրական նշանակութեամբն պահելով, առանց յայտնեալ ճշմարտութեանց կամ բնականին դէմ դնելու. եւ այս այնչափ աւելի դիւրութեամբ՝ որչափ որ՝ կ'ըսէ՝ «Բնական զխտութիւնք այս զլխոյն մեկնութեան մէջ բնաւ բան չունին»:

Այս բոլոր ըսածնիս ուրիշին կարծիքն էր եւ ոչ մերն. ինչպէս յայտնի է:

Վերոյիշեալ խորհրդածութեանց զինն հասկնալու համար կը հետեւեամք P. Pesnelle ի աստուածաբան վարդապետի՝ որ նոյն Science Catholique թերթին 93 յուլիսի թուոյն մէջ կը խօսի, Մովսէս պատմագիր եւ օրէնսդիր Ծննդոց Ա զլխոյն մէջ վերնագրով:

Գիտնական ուսուցիչս ամենայն իմաստութեամբ իրր սկզբունք կը դնէ, թէ՛ քանի որ երկու հաստատուն հիման վրայ յեցած կարծիքնիր իրարու կը հակառակին լուսամիտ մարդոց կողմէ, կրնամք համարիլ թէ միջին կարծիքի մը զանազան կերպով տեսութիւնքն ըլլան. այսպէս է Ծննդոց առաջին զրլխոյն վէճն համաձայնականաց եւ ծիսականաց մէջ:

Եւ ապա կը շարունակէ ըսելով՝ թէ համաձայնականք եւ ծիսականք շատ գօրանոր են, երբ (ծիսականք) Ծննդոց առաջին զլխոյն մէջ հաշուի առնուած կարգադրութիւն մը կը տեսնեն՝ չարթուն ծիսական հաստատութեան նկատմամբ. եւ երբ (համաձայնականք) կը պնդեն՝ թէ այդ առաջին զլուխն իրապէս արարչագործութեան պատմագրութիւնն ըլլայ. այլ մեծապէս կը տկարացան թէ մին եւ թէ միւսն՝ երբ իրարու կարծեաց կը հակառակին:

Որով յայտնի է՝ թէ մին եւ միւսն զրութեանց հաստատականան կը զօրանան, այլ երբ իրարու հաստատածն ուղեն մերժել՝ կը տկարանան մեծապէս. զի հաստատականքն ուղիղ են եւ բացասականքն սխալ: Պատմուած եղելութեանց կատարեալ բանական յաջորդութեան մէջ ճշմարիտ պատմութիւն մը կայ, այդ. այլ մի եւ նոյն ժամանակ չէ հետք այս իրաց յաջորդութեան մէջէն ծիսական մտածմունքն չտեսնել. «Այս վից զլխաւոր ժամանակքն մարդկային գործաւորի մը աշխատութեան նման են»:

Յիշեմք վերջին օրերուս Revue Biblique ի մէջ P.

Semeria ի եւ Ch. Robert ի մէջ գիպած վէճն . զոր արդէն Պատկերս հրատարակեց :

—Վերջին տարիներուս մէջ այս խնդրոյս նկատմամբ հրատարակուած գրեանն՝ թերեւս անօգուտ չէ ծանուցանել սատէն փափաքողաց, դէթ ամենէն հռչակաւորքն :

Յիսուսեան միաբան սպանիացի Juan Mir y Noguera ի գրոց երկրորդ հրատարակութիւնն 1890 ին է . չափազանց համաձայնական եւ օրուգարու գաղափարին ջերմեռանդն :

Gonzalès ծիրանաւորին հոյակապ գրութիւնն . La Biblio y la Ciencia, 1892 ին յոյս տեսաւ : Մեծանուն ծիրանաւորն համաձայնականին եւ գաղափարականին մէջ տեղն է . ոչ միայն վեցօրէից՝ այլ մինչեւ ժ զուլս Ծննդոց մեկնութիւնն է գրեթէ :

Դոմինիկեան եպիսկոպոս մը՝ ծիրանաւորիս աշակերտ՝ R. Martinez Vigil կարեւոր դիրք մը հրատարակած է սոյն խնդրոյս վրայ :

Դարձեալ Պելճիացի քահանայ մը՝ Van Zeebroeck նոյն միջոցին կը հրատարակէր՝ ներկայ գիտութեանց եւ Ծննդոց յարաբերութիւնն : Որչափ ալ համաձայնական՝ սակայն եօթն թուոյն խորհրդական միութիւնն միշտ ի նկատի ունելով, արարչութեան զանազան նկարներն եւ իրական կարգն գաղափարականացուցած է : ԺՁ դարուն գրչին Ստեւկոսի գաղափարն իւրացուցած է, որ կ'ըսէ . «Վեցօրէից մէջ ոչ թէ օրերն իրենց սահմանին մէջ կը փակեն գործերն, այլ գործերն՝ որ իրենց լմնալով օրերն կը դժեն եւ յաջորդութիւնքն» : Եւ իւր գաղափարն պարզելով կ'ըսէ . «Լոյսն առաջին օր չստեղծաւ, այլ լուսոյ ստեղծելէն ետեւ առաջին օրն լմնցաւ» : այսպէս յաջորդաբար, որ է ըսել՝ Մովսիսի խօսքն խորհրդաբար հասկնալ :

Նոր օրերուս Յիսուսեան մը P. Brucker Ս. Գրոց ներկայ խնդիրքն անուամբ 1895 ի Բարիդ կը հրատարակէր իւր գրութիւնն . յորում նշանաւոր է Ծննդոց ԺԳ գլուխներուն պատմական յատկանիշն եւ Ստեղծագործութեան վեց օրերն :

Առաջին գլխաւորին բաւական է հեղինակիս համաձայնական գրութեան հետամուտ լինելն յայտնելու : Ծննդոց առաջին գլխոյն պատմական մասն կ'ընդունի եւ բացարձակ գաղափարականէն կը հեռանայ : Այսու հանդերձ վեցօրէն գաղափարականութեւ կը խառնէ :

P. Fr. Hummelauer այս տարի ի Բարիդ հրատարակած գրոց մէջ թէ համաձայնականէն եւ թէ գաղափարականէն կը

խոտորի եւ յայտնութեան կը հետամտի։ Արդեօք յայտնութեան
եւ ներշնչման մէջ անջրպետ մը հարկ չէ՞ դնել, վասն զի Ս,
Գրոց մէջ ամեն բան ներշնչուած է, այլ ոչ ամենն յայտնուած։
Եւ որպէս զի Ծննդոց առաջին զխոյն ամեն մասն յայտնեալ
նկատեմք՝ եկեղեցւոյ վճիռն հարկ է, որ չիք առ այժմ։ Այոպէս
P. Hummelauer կը համարի թէ Աստուծոյ ճարտարապետին
վից օրերն՝ ըստ ինքեան ոչ այլ ինչ են՝ բայց նոյն գործոց նա-
խամարդոյն ի տեսլան երեւելուն կարգն եւ ձեւն. որով մարդ-
կային հօթնեակն կազմուեցաւ։ Ամեն զժուարութեանց հար-
թիչն է այս զրութիւն։

(Շարայարելի)

Պ Ա Տ Մ ՈՒ Թ Ի Ն
Ս Ր Բ ՈՒ Հ Ի Մ ՈՆ Ի Գ Ա Յ Ի

Ք Ա Ր Գ Մ Ա Ն Ե Ց

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես քիւ 6)

Եւ Մոնիզա՝ ամենուն առջեւ տրուած այսպիսի գովասա-
նական խօսքերէն կը կարմրի, կ'ամչնայ, եւ բերանը հագիւ կր-
ցաւ բանալ ըսելու համար Օգոստինոսին, որ այս աստիճան սուտ
ղրուցելն ամենեւին լսած չէր։ Սակայն ինքը կը պահանջէր իւր
մօրը ներկայութիւնն ոչ միայն ճշմարտութիւնն ամէն բանէ ի
վեր սիրելուն պատճառաւ, այլ նաեւ արտաքոյ կարգի սրտմը-
սութեանը համար։ Մոնիզայի խելքն՝ Օգոստինոսին ըսածին
նայելով, հանճար ըսուելէն հետի չէր։ Որչափ պծուարակնճիռ
եւ խրթին ըլլային խնդիրները, Մոնիզա ամենայն տրուող-
թեամբ եւ ճշգիւ պատասխանը կը դանար կուտար։ Օրինակով
խօսինք։ Օր մը Օգոստինոս իւր բարեկամացն առջեւ թուոյ

վրայ կը ճառէր, եւ մասնաւորապէս երկրաչափութեան եւ երաժշտութեան մէջ ինչ պաշտօն վարելիին կը զրուցէր. խնդրոյն դժուարագոյն կէտը հասած ըլլալով, յանկարծ կը լռէ, եւ մօրը դառնալով սա գեղեցիկ խօսքը վրայ կը բերէ՝ ըսելով. թող ուրիշներն այլայլին՝ վախնան այս դժուարիմաց առաջարկութիւններէն, որոնք յիրաւի անթափանցելի եւ մութ անտառի մը չափ աղգեցութիւն ունին. բայց զուն, մայրիկս, գիտեմ որ չես վախնար. մտացդ կորովութիւնն ամէն օր նորանոր սքանչելիք ցոյց կուտայ. հոգիդ՝ կամ չափահաս ըլլալուդ պատճառաւ, կամ զարմանալի առաքինութեանդ արդեամբ, շատ վեր է ունայնութեանց եւ զգայարանաց աշխարհքէն. ուստի այն խնդրիներն՝ որչափ ալ դժուարալուր երեւին վատ եւ գետնի վրայ սողացող մարդկանց, քեզի համար ընդհակառակն զիւրիմաց եւ պարզ են:

Օգոստինոս զուարճալի ոճով մը կը շարունակէ՝ ըսելով, թէ որ դուն քու զաղափարներդ եւ խորհուրդներդ անսխալ ու ճով մը կրնաս բացատրել ըսելու ըլլայի, այն ժամանակ ճշմարտութեան սահմանէն դուրս ելած կ'ըլլայի. վասն զի նոյն իսկ ես՝ որ երկար տարիներ աշխատած եւ վարժ եմ այն լեզուին մէջ, այսու ամենայնիւ Հռովմայեցիք շատ բառերու մէջ սխալներս գտած եւ ուղղած են. կարելի է նաեւ որ ուշադիր եւ հմուտ սննդ մը ճառերուս մէջ աւելորդ կրկնութիւններու հանդիպի. նմանապէս գիտուն մարդիկ համազցուցին զիս թէ կիկերոնն ալ նոյն տեսակ սխալներու մէջ երբեմն ինկած էր. իսկ քերականական սխալներու դալով, այնչափ սովորական բան մը եղած է հիմա, որ նոյն իսկ Հռովմայ կացութեանը համար ըսած ճառին մէջ նոյնպիսի սխալներ կը գտնանք: Տարակոյս չունիմ որ դուն՝ մայրիկս, հոգ չես ընել խօսակցութեան այս նրբութիւններուն, այլ քերականութեան ոլին եւ գրեթէ աստուածային զօրութիւնն այն աստիճանի ունիս, որ ճշմարիտ գիտուն անձինք զքեզ լսելով, կրնան հասկնալ որ՝ թէպէտ եւ արտաքին մարմինը լքած, բայց ոլին լաւ պահած ես:

Ուստի Օգոստինոս այս կրկին պատճառի համար, այսինքն իւր մօրը թէ՛ զճշմարտութիւն սիրելը եւ իւր կեանքն Աստուծոյ սիրոյն համար զոհելու պատրաստ ըլլալը, եւ թէ միանգամայն հանճարեղ եւ արամիտ ըլլալը գիտնալով, կ'ըստիպէ զմայրն որ իրենց փրկիստիպայական ժողովոց ալ ներկայ գտնուի: Այսու հանդերձ կայ նաեւ ուրիշ կարգի պատճառ մը, որուն համար

կը պահանջէ անոր ներկայութիւնը . էրիկ մարդոց խօսակցութեանց եւ բանակցութեանց մէջ, որչափ ալ բարձրագոյն աստիճանի խնդրոց վրայ ըլլայ, կնիկ մարդու մը ներկայութիւնը միշտ բարի ազդեցութիւն մ'ունի՝ վաճառքի սա՝ պատկառանք կը պահանջէ, չնորձք եւ վայելչութիւն կուտայ խօսակցութեան, ուր զիտուն անձ մը իւր խելքը միայն կը գործածէ, կնիկ մարդը հոն իւր սիրտն ալ կը խառնէ, կ'արգիլէ այն որ Պօսիւէ իրաւամբ՝ ճոր զիտոսքիւն կ'անուանէ, եւ վաճառքի հարկաւոր է որ Աստուծոյ, հոգւոյ կամ յաւիտենականութեան վրայ եղած խօսակցութիւնները միշտ երգով կամ պաղատանքով մը վերջանայ, ինքն է այն երգոց եւ պաղատանաց ուղեղակաճ զօրութիւն մը տուողը։ Այս ըսածնիս հաստատելու համար գեղեցիկ օրինակ մ'առաջ բերենք, որ պատահած է ի Քատիաքում։ Օգոստինոս Աստուծոյ նախախնամութեան վրայ կը ճառէր, եւ այս աշխարհքիս վրայ բարեաց բաշխութեան եւ չարեաց թոյլատուութեան մէջ՝ սքանչելի կերպով կը ցուցունէր նախախնամութեան պոյութիւնը։ Երկայն դարձուածքներէ վերջը, երբ կը հասնի այն կէտը, յորում՝ միտքը լուսով ողողած, սիրտը գեղեցիկ զգացմամբ բորբոքած, պիտի վերջացնէր այն վսեմ բանակցութիւնը սիրոյ պաղատանքով մ'առ Աստուծո՛ւ, յանկարծ լռեց, եւ իւր մօրը դռնալով՝ վրայ բերաւ հետեւեալ խօսքերն որոնք սուրբ Օգոստինոսին ներքին զգացմունքները լիովին կը պարունակեն, եւ կը բաւեն սրբունի Մոնիզայի յաւիտենական պատգոյն. «Ո՛վ մայրիկս, որպէս զի այս պաղատանքս ու մաղթանքս աւելի ջերմեանդութեամբ ըսուին, քեզի կը զիմեմ . վաճառքի տարակոյս չունիմ որ այսօրուան երջանկութիւնս քու արտասուացող պարտական եմ, հաստատուն հաւատքով կը հաւատամ որ քու աղօթքներուդ զօրութեամբն է որ Աստուած պարգևեց ինծի այն չնորձքն որով ճշմարտութիւնն այսօր ամէն բանի կը վերադասեմ։ Այո՛, բոլոր կեանքս ճշմարտութեան վրայ է հիմնուած . թէ որ այսօր ճշմարտութենէ ի զատ բանի մը չեմ կարօտիր, եւ ամէն բանէ ի վեր կը սիրեմ ճշմարտութիւն, քեզի պարտական եմ, ո՛վ իմ մայրիկս, եւ ապահով եմ որ մինչդեռ ճշմարտութիւնը սիրելու չնորձքը ստացար ինծի, պիտի ընդունիս նմանապէս քու պաղատանացդ միջնորդութեամբ զայն կատարելապէս ստանալու չնորձքը»։

Սրբունին ոչ միայն ներկայ կը դնուէր այն մոզովքներու, այլ խօսակցութեան մէջ ալ երբեմն կը մանայ . եւ Աստուած

մաքրութեան եւ սիրոյ առանձնաշնորհ լոյս մը պարզեւած ըլլալով, Մոնիզայի բերնէն այնպիսի վսեմ ճշմարտութիւններ կը բոլորեն, զորս Օգոստինոս մէկէն արձանագրել կուտայ իւր տեսութեան շրջանէն մէջ . եւ մենք հիմա մէկիկ մէկիկ պիտի ժողովենք զանոնք, որպէս զի լաւագոյն կերպով կարենանք ճանշնալ քրիստոնէ Պատարի մայրը:

Քատիաքումի ամենէն հռչակաւոր ժողովքը, որուն սրբունհի Մոնիզայի աշնիւ ոգին զեղեցկագոյն վայլ մը տուած է, տեղի ունեցաւ նոյնմբերի տաճարներէն, 386 տարւոյն:

Այն նշանաւոր օրն Օգոստինոսի ծննդեան երեսներորդ երկրորդ տարեդարձն է: Մոնիզա հրաւիրեց իւր սեղանը որդւոյն բարեկամներն, եւ պատրաստեց իրենց այնպիսի ճաշ մը, յորում չափաւորութիւնն եւ համեստ զուարթութիւնը չխանգարեցին ամենեւին հոգւոյ եւ մտաց վսեմութիւնը: Որովհետեւ այն օրն Օգոստինոսին կենաց առաջին խնտումներուն եւ առաջին արցունքներուն տարեդարձն էր՝ խօսքը՝ կերակուրի ատեն կենաց վրայ կը բացուի. եւ անկից ալ երանական կենաց վրայ. վսեմ զի կեանքը բնականապէս եւ ըստ ինքեան զէպ ի երանութիւն կը զիմէ: Ճաշը լիմնալուն պէս, օղը ցուրտ եւ անձրևոտ ըլլալուն պատճառաւ, բազանեաց մէկ սրահը քաշուեցան, եւ հոն խօսակցութիւնը նոյն նիւթի վրայ շարունակեցին. դաներեցութիւնն Օգոստինոսին յանձնուած ըլլալով, ինքը կ'առաջարկէր խնդիրներն եւ հարցումներ կ'ընէր, եւ միանգամայն կ'օգնէր իւր մատաղահասակ բարեկամներուն, որպէս զի կարենան զետնալ պատասխանը, արծուի մը պէս, որն որ թիւոցը վրայ կը դնէ իւր ձագերն եւ զէպ ի արեւ կը թոցնէ զանոնք:

Ի՞նչ է կեանքը. ի՞նչ բանի վրայ կը կայանայ. ո՞ր կը նորոգուի եւ ուր կը պահպանուի. Բայց՝ իբրեւ անարժան երկար ստեղծ գրաւելու իրենց ուշադրութիւնը, կը թողուն՝ մէկդի կ'ընեն սա խեղճ եւ մահկանացու մարմնոյ կեանքն, որն որ երկրիս վրայ կը սողայ եւ իւր սնունդը հողէն կ'առնու, եւ կ'ըսակըսին միւսին վրայ ճառել, մի միայն արժանի այն անուան, այսինքն հոգւոյ կեանքը:

Օգոստինոս կը հարցնէ. ո՞րն է հոգւոյ սնունդը: « Հոգւոյ սնունդը մի է, կը պատասխանէ Մոնիզա, ճանշնալ ու սիրել զճշմարտութիւն: Բայց Դրիթէցիոս չընդունելով այն պատասխանը, կրկին սնունդ կուտայ հոգւոյ. մին բարի եւ միւսը չար. անանկ որ՝ թէպէտ եւ կը գտնուին՝ կ'ըսէ՝ հոգիք որոնք ճշնա-

մարտութեամբ միայն կը սնանին, բայց կան նաեւ այնպիսիներ որոնց սնունդը մոլորութիւնք են, ունայնութիւնք եւ ասոնց նման բաներ:

Բայց Ս. Օգոստինոս մէկէն Դրիժէցիոսին խօսքը կտրելով՝ ցուցուց իրեն թէ կը սխալի, մոլորութիւնք եւ ունայնութիւնք ոչ միայն չեն սնուցանէր զհոգին, այլ ընդհակառակն անոր քաղցն ու ծարաւը կը գրգռեն, զանիկայ անհանդիստ, ապար-
դիւն եւ անողիտան կը գործեն. եւ թէ մայրն իրաւունք ունէր ըսելու թէ հոգւոյ սնունդը մի է, վասն զի բան մը միայն կըր-
նար յագեցնել մարդկային անսահման հոգին, եւ այն բանը՝
ճշմարտութիւնն էր:

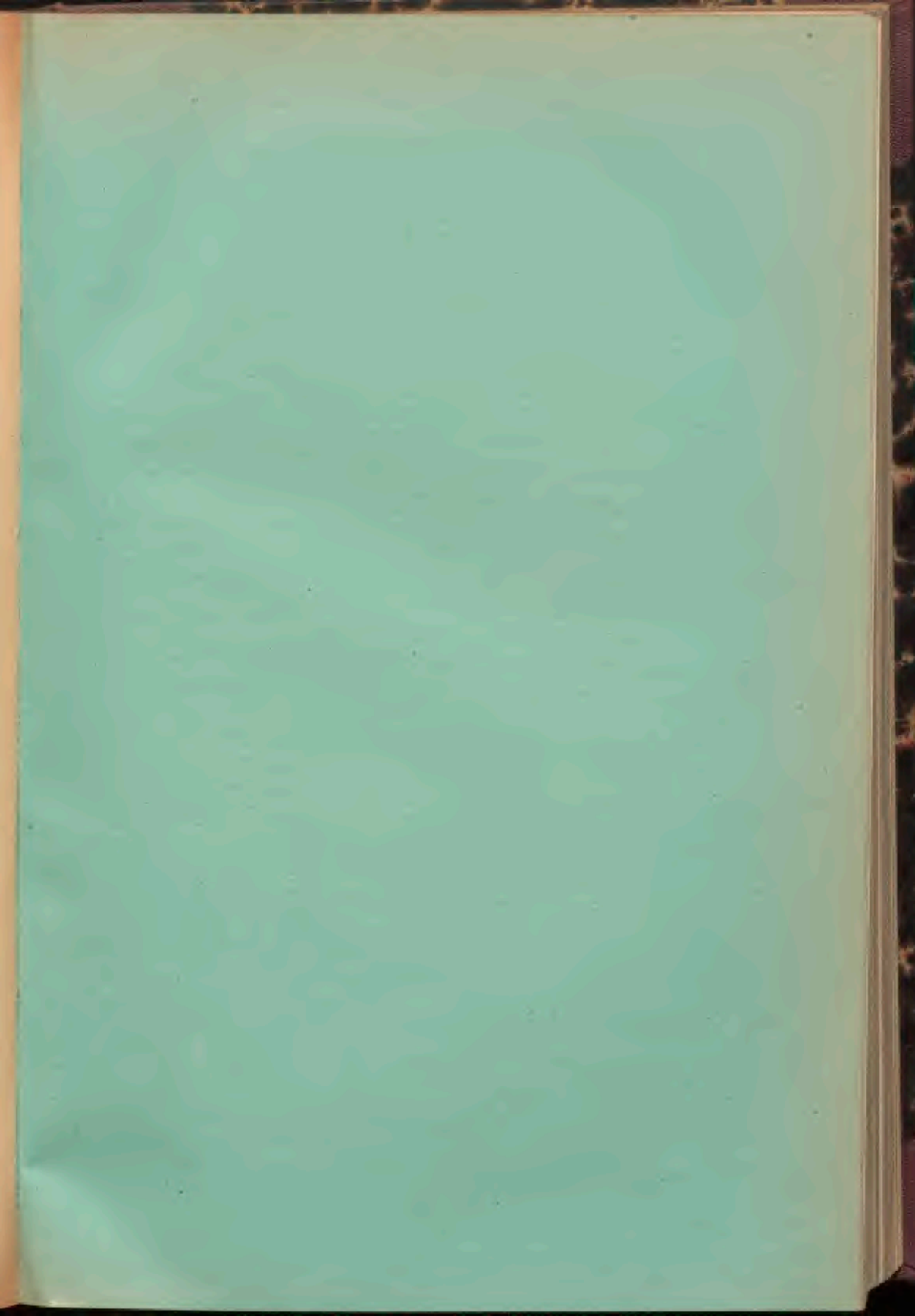
Բայց ո՛ւր կը զիմէ կեանքը. կեանքը գործունեայ եւ շար-
ժուն զօրութիւն մ'է. ի՞նչ է ուրեմն նպատակը: Այս ողորմելի
երկրիս վրայ, այս արտասուալից ճորին մէջ, ուր ամենքնիս ալ
կը քամնք այն լեղիախառն ջուրը, զորն որ կեանք կ'անուա-
նենք, ի՞նչ է մեր ուղածը. ի՞նչ է մեր վնասածը. յուրանա-
կան կեանքով երջանիկ ըլլալ չէ՞ արդեօք: Առ այս ամենքն ի
միասին ծափահարեցին:

(Շարայարեցի)

Ա Զ Դ.

Պատկերիս անցեալ 5 թուոյն մէջ՝ էջ 107՝ ի մահ Արիստակէս էֆ.
Ազարեանի ողբերգական տաղին երգողն է ՍԱՄԱՆՃԵԱՆ ԴԵՌՅԱՆ ՊԵՅ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ
ՅՈՎԷՓ ԵԷՂԼԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐ տաւն է. հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դանեկան.
Գաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
ըղբատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « .

Խորաքանցիւր թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եւշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է ղլմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N° 1

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنشد